

Forfatter: Palladius, Peder

Titel: Peder Palladius' Danske Skrifter

Citation: Palladius, Peder: "Peder Palladius' Danske Skrifter", i Palladius, Peder: *Peder Palladius' Danske Skrifter*, udg. af Lis Jacobsen , H.H. Thiele, 1911-1926, s. 326. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-palladius02val-shoot-idm139771558765904/facsimile.pdf> (tilgået 25. april 2024)

Anvendt udgave: Peder Palladius' Danske Skrifter

I.

Den hollandske Læge *Peter Capeteyn* var 1546, 35 Aar gammel, blevet kaldt til Københavns Universitet og var Aaret efter blevet udnævnt til Livlæge hos Prins Frederik (II).¹ Da Pesten udbrød i Sommeren 1553, søgte Dr. Peter, som det var Skik hos Datidens Læger², bort fra den pestbefængte By. Paa Halsnæs i Nordsjælland skrev han sin „Præservaliv og Forvaring mod Pestilens“, „thi“, som han siger, „hvor med og i hvad Maade jeg kan tjene Københavns Raad og Almue . . da skulle de finde mig altid villig og redebon“. Skriftet var affattet paa Latin, da den fremmede Læge naturligvis ikke mestrede det danske Sprog, men for at det skulde komme den menige Mand til gode, bad han dem, der „have Sjælesorg i København“ om at oversætte det paa Dansk „og nu paa Søndag næst kommandes i alle Kirker lade det aabenbarlige til kende gives af Prædikestolen“ (se ndf. S. 352 L. 20 ff.).

Dette skete. Vi erfarer det af Palladius' Forord, der ogsaa giver anden Oplysning om Capitanius' Skrift. Pall. meddeler, at „Doctor Peiter Capiten . . har skrevet en stor og mærkelig Bog om Pestilens, og fordi at den kan ikke saa snart udkomme paa Prenten . . har [han] udtaget en Kerne og Blomme af samme hans [sin] store Bog . . og den forsendt til Prædikanterne her i Byen, og er [den] forkyndt paa alle disse Prædikestole“ (ndf. S. 339 L. 26 ff.). Den store Bog, her omtales, er iøvrigt aldeles ukendt; rimeligvis er den aldrig udkommet. Det mindre Uddrag, som vi nu kun kender fra Palladius' danske Gen-givelse, er overhovedet det eneste bevarede Skrift af Capitanius.³ Vi faar gennem det ikke Indtryk af nogen meget

¹ Udførlig Biografi af Peter Capeteyn er meddelt af Rørdam i Kbh.s Univ. Hist. I, 614—19.

² Mansa, Danmarks Folkesygdomme, Kbh. 1873, S. 158.

³ At det er Palladius selv, der har oversat Skriftet, er sandsynligst. Udelukket er det dog naturligvis ikke, at han har faaet en dansk Opskrift fra en af de københavnske Prædikanter; man maa vist derfor

selvstændig Forfatter: alle de Raad, han giver om Aareladning og Purgats, om Indtagning af Pulver og Piller og Lægedrik, om almindelig Renlighed o. s. v., adskiller sig kun ved den mindre Udførlighed fra de ældre danske Pestbøger.¹

Naar Palladius vælger at udgive Capitanius' Skrift og ikke Morsings, som han henviser til i Forordet, var det sikkert, fordi hint var det nyeste og gennem Oplæsningen fra Prædikestolen havde vundet særlig Udbredelse; Palladius frygtede da, at Folk kun skulde lægge Vægt paa denne Verdens Lægemidler; derfor — skriver han — „paa det at ingen skal forglemme den aandelige Lægedom udi Pestilensens Tid og bruge den legemlige Lægedom aleneste som Kong Assa gjorde udi Podal [Podagra] og blev død derover, vil jeg optegne nogle Steder, Historier og Salmer, som hver for sig kan lade udskrive af den Danske Bibel og læse besynderlige om Morgenen, al den Stund som Pestilens regerer“ (nd. S. 340 L. 29 ff.).

II.

Palladius' „aandelige Recept“ bestaar, som han selv siger, væsentlig af Bibelsteder. Skriftets første Del „Indgangen“ meddeler Steder og Kapitler fra det gamle Testament (til og med Salmerne). Palladius refererer og fortolker her, citerer sjældent. Denne Del er ikke uden sproglig Interesse, i det han søger at indprente Biblens Moral gennem danske Ordsprog. F. Ex. skriver han om Beretningen i 4. Mos. 11 — om Guds Straf for Umaadehold —: „Den sidste Sted i dette Kapitel [V. 30—35] viser klarlige ud, at *de som ikke kunde lide dem kløer, de skulde lide dem svier*, og at *liden Lyst gør langfør Skade*“ (ndf.

være varsom med at henregne Ordforraadet i den bevarede (ndf. S. 349—52 udgivne) Oversættelse til Palladius' Sprogbrug.

¹ Capitanius skriver ofte om den Medicin han anbefaler, at han har ladet den berede „i Apoteken“, men beder at „ingen skal tænke, at jeg gør dette mere derfor, at jeg vil gøre Apotekeren rig end [for] at hjælpe den fattige sorgfulde Menighed dermed, som plages med Pestilens“ (ndf. S. 352 L. 17 ff.).